

УДК 339.9

Мангушев Д. В.
Пилипчук В. К.
Смірнова Н. О.

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

ПРЯМІ ІНОЗЕМНІ ІНВЕСТИЦІЇ: УКРАЇНСЬКИЙ ТА СВІТОВИЙ КОНТЕКСТ

У статті розглядається інтернаціоналізація світової економіки і найбільш складна форма міжнародного бізнесу – прямі іноземні інвестиції. Визначено основні поняття прямих іноземних інвестицій, їх роль у розвитку економіки України та основні суб'єкти інвестування. Виведено основні проблеми в залученні іноземних інвестицій та запропоновано шляхи їх вирішення. Детально розглянуто взаємозв'язок розвитку економіки України та обсяги ПІІ і докладно описано структуру інвестицій в Україну.

Ключові слова: прямі іноземні інвестиції, міжнародний бізнес, капітал, портфельні інвестиції, світове співтовариство.

Постановка проблеми. Глобалізація ринкового середовища обумовила активізацію міжнародного руху капіталу, що стає каталізатором соціально-економічного розвитку та зростання країн. Його визначальною формою є рух підприємницького капіталу або прямих іноземних інвестицій, які в умовах поглиблення транснаціоналізації бізнесу є одним із найефективніших засобів структурних зрушень та ремісії національних економік. Залучення іноземних інвестицій порівняно з традиційними джерелами фінансування дає додаткові можливості, що полягають у використанні зарубіжного організаційного та управлінського досвіду, доступу до новітніх технологій, розвитку експортного потенціалу підприємницьких структур та економіки в цілому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні та практичні аспекти іноземного інвестування є однією з найактуальніших тем дослідження багатьох зарубіжних та вітчизняних науковців, зокрема С. Реверчука, В. Федоренка, Т. Проценка, В. Солдатенка, Д. Степанова, Е.Дж. Долан, Г. Іванова, Л. Ігоніна, Д. Єндовицького, У. Шарпа та ін. Окремі аспекти залучення іноземних інвестицій в аграрний сектор економіки висвітлені в працях М. Денисенка, О. Гаврилюка, П. Гайдучького, В. Геєця, Б. Губського, Б. Данилишина, В. Загорського та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Зменшення надходження прямих іноземних інвестицій обумовлює актуальність дослідження сучасних тенденцій і закономірностей руху іноземного капіталу в Україні, визначення стримуючих чинників та перспектив його активізації.

Мета статті полягає у дослідженні основних економічних факторів, що впливають на надходження прямих іноземних інвестицій у країну, виявленні основних світових тенденцій руху інвестицій та виробленні рекомендацій щодо залучення прямих іноземних інвестицій в Україну.

Виклад основного матеріалу дослідження. Інтернаціоналізація світової економіки, посилення процесів усупільнення капіталу, вдосконалення форм і методів його концентрації та експорту, диверсифікації виробництва у динамічному конкурентному середовищі

впливають на форми та способи реалізації міжнародної підприємницької діяльності. Міжнародний бізнес реалізується в інвестиційних та неінвестиційних формах, які розвиваються в тісному взаємозв'язку та взаємозалежності і спрямовані на входження в зарубіжний ринок у процесі інтернаціоналізації господарської діяльності. Вагомого значення та поширення набули прямі іноземні інвестиції, що є найбільш складною формою міжнародного бізнесу [1].

Відповідно до чинного законодавства, іноземні інвестиції трактуються як цінності, що вкладаються іноземними інвесторами в об'єкти інвестиційної діяльності з метою отримання прибутку або досягнення соціального ефекту [2].

Що стосується форми здійснення іноземного інвестування, то існує дві його форми (рис. 1):

Прямими іноземними інвестиціями є капіталовкладення в іноземні підприємства, які забезпечують контроль над об'єктом розміщення капіталу і відповідний дохід. Тобто основною ознакою такої форми інвестування є те, що вони можуть здійснювати контроль за об'єктом, що інвестується.

Щоб здійснювати такий контроль, треба спочатку визначити іноземну частку в акціонерному капіталі фірми. За міжнародними стандартами така частка повинна становити 25%, але залежно від законодавства окремо взятої країни цей відсоток може відрізнятися від міжнародних стандартів.

Прямі іноземні інвестиції також розподіляються на окремі види залежно від відсотка іноземних інвестицій в капіталі фірми.

Якщо в капіталі фірми переважають іноземні інвестиції, тобто їх більше 50%, то вони є компаніями переважного володіння. Якщо половина капіталу належить фірмі, а половину складають

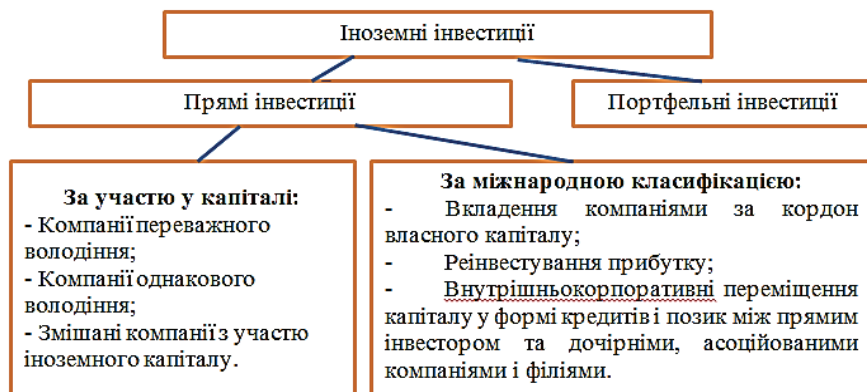

Рис. 1. Форми здійснення іноземного інвестування [3]

іноземні інвестиції, то це – компанія однакового володіння. Якщо ж перевагу становить капітал фірми, а обсяг іноземних інвестицій становить менше 50%, то компанія є змішаною з участю іноземного капіталу [4].

Портфельними інвестиціями є вкладення в іноземні підприємства або цінні папери, які приносять інвесторові певний дохід, але не дають права контролю над підприємствами, тобто основною ознакою портфельних інвестицій на відміну від прямого інвестування є те, що вони не дають права контролю над підприємствами [5].

Залучення іноземних інвестицій дає змогу країні-реципієнту отримати як вигоди, так і загрози (рис. 2).

Рис. 2. Види потенційних загроз та вигод для країни-реципієнта під час іноземних інвестицій [6]

Згідно зі статистичними даними, представленими ЮНКТАД (Конференція ООН з торгівлі та розвитку), глобальний обсяг прямих іноземних інвестицій (ПІІ) у 2014 р. скоротився на 16% – до 1,23 трлн. дол. порівняно з 1,47 трлн. дол. у 2013 р. Зниження потоків ПІІ обумовлені переважно:

- нестабільністю (крихкістю) світової економіки;
- невизначеною політикою для інвесторів;
- підвищенням геополітичних ризиків.

Глобальне скорочення ПІІ має регіональну відмінність. У той час як у розвинених країнах і в країнах із перехідною економікою спостерігалася значне зниження ПІІ, приплив у країни, що розвиваються, залишається на історично високому рівні (рис. 3).

Рис. 3. ПІІ за регіонами за 2012–2014 рр., млрд. дол. [7]

Приплив ПІІ в останній час складає 55% загальносвітового. Потік ПІІ в розвинені кра-

їни скоротився на 28% та становить 49,9 млрд. дол., в Європу – знизився на 11% та становить 289 млрд. дол. Також зниження відбулося в країнах із перехідною економікою – на 52% (до 48 млрд. дол.) через регіональні конфлікти та санкції, що відлякують іноземних інвесторів, та в Латинську Америку. У Російській Федерації ПІІ впали на 70% – до 21 млрд. дол.

Потік ПІІ в країни, що розвиваються, збільшився на 2% і досяг історично високого рівня в 2014 р. – 681 млрд. дол. Китай став найбільшим одержувачем ПІІ у світі в 2014 р. (рис. 4), у той час як Сполучені Штати знизилися до третього місця. З десяти найбільших країн – одержувачів ПІІ у світі п'ять країн – ті, що розвиваються.

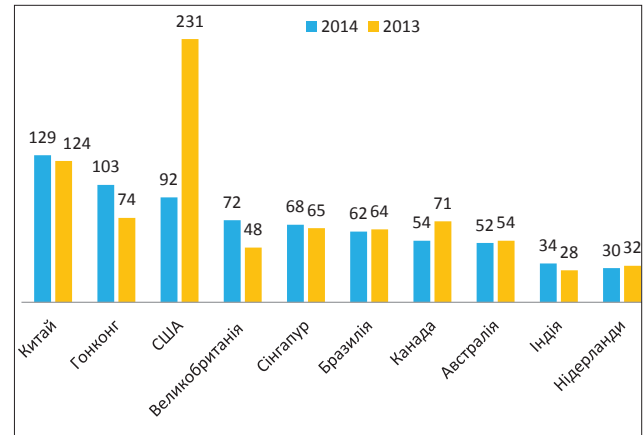

Рис. 4. Країни, які отримують найбільшу кількість ПІІ у світі за 2013–2014 рр., млрд. дол. [7]

Україна – це держава, яка розвивається. Вона не стоїть на одному місці, але показники економічної діяльності не сприяють її визнанню на глобальному ринку як повноправного партнера та не сприяють росту потоків іноземного капіталу в країну.

Згідно з Індексом інвестиційної привабливості (International Business Compass), що його розраховує міжнародна консалтингова мережа BDO, Україна покращила свій показник на 20 позицій і посіла у 2015 р. 89-те місце зі 174 країн (рис. 5) [8].

Цього року країна разом із Білоруссю (85-те місце) і Латвією (29-те місце) входить до переліку держав, що демонстрували найшвидше покращання показників. У 2014 р. Україна посіла 109-те місце в цьому рейтингу.

У 2014 р. попри нестабільну політичну ситуацію та бойові дії на Донбасі Україна увійшла в першу сотню рейтингу Doing Ukraine, який укладає Світовий банк. У цьому рейтингу легкості ведення

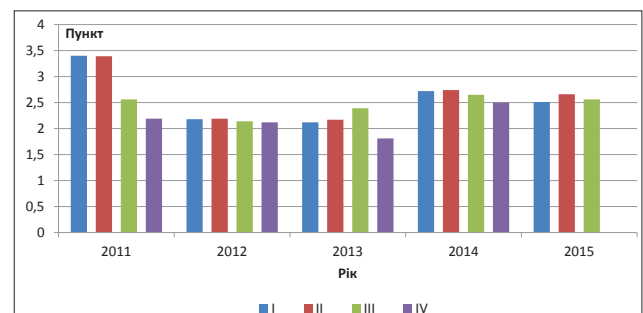

Рис. 5. Динаміка індекса інвестиційної привабливості України за 2011–2015 рр. щоквартально [8]

бізнесу Україна посіла 96-те місце і покращала свої позиції відразу на 16 пунктів порівняно з попереднім роком. У 2015 р. цей показник надалі покращується – 83-те місце зі 189 [9].

До десятки основних країн-інвесторів, на які припадає більше 83,2% загального обсягу прямих інвестицій, входять: Кіпр – 12 187,6 млн. дол. США, Німеччина – 5 460,4 млн., Нідерланди – 5 702,0 млн., Російська Федерація – 2 962,8 млн., Австрія – 2 639,6 млн., Велика Британія – 1 948,7 млн., Британські Віргінські Острови – 1 863,3 млн., Франція – 1 547,2 млн., Швейцарія – 1 369,5 млн. та Італія – 969,1 млн. дол. США (табл. 1).

Таблиця 1

Прямі іноземні інвестиції з країн світу в економіку України станом на 01.10.2015 р. [10]

Країна	Обсяги прямих інвестицій, млн. дол. США	У % до підсумку
Усього	43949,4	100,0
Кіпр	12187,6	27,7
Нідерланди	5702,0	13,0
Німеччина	5460,4	12,4
Російська Федерація	2962,8	6,7
Австрія	2639,6	6,0
Велика Британія	1948,7	4,4
Віргінські Острови	1863,3	4,2
Франція	1547,2	3,5
Швейцарія	1369,5	3,1
Італія	969,1	2,2
Польща	793,4	1,8
США	704,9	1,6
Угорщина	565,1	1,3
Беліз	551,4	1,3
Інші країни	4684,4	10,8

Розглянемо дані показники у вигляді діаграми (рис. 6).

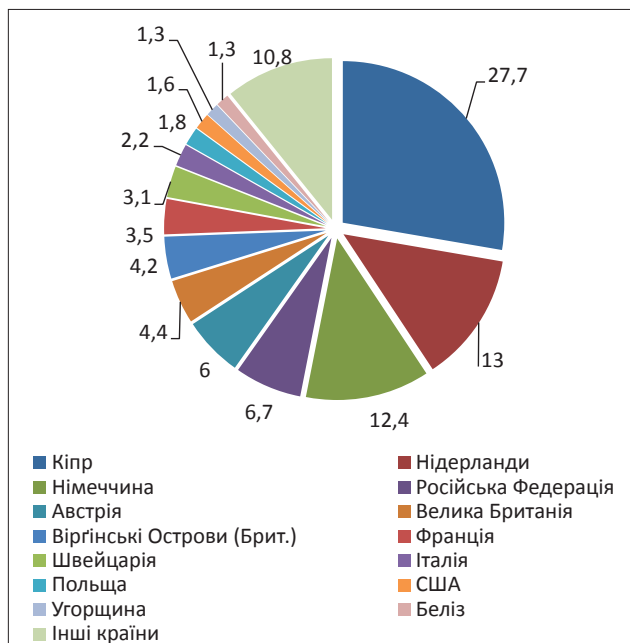

Рис. 6. Частка іноземних інвесторів в економіку України [10]

Закордонні інвестори переважно направляють свій капітал в Україну в такі галузі: переробна

промисловість, металургія, постачання електроенергії, послуги зі страхування та фінансові послуги, операції з нерухомістю, телекомунікаційний бізнес.

Найбільші потоки інвестицій поступають в Україну з Кіпру (27,7%), Нідерландів (13%), Німеччини (12,4%) та Російської Федерації (6,7%). За останні п'ять років інвестиції в Нідерланди збільшуються, порівняно з 2014 р. вони виросли на 12%, у Російську Федерацію – на 8%, у Німеччину – знизилася на 11%, а в Кіпр – на 11% (рис. 7):

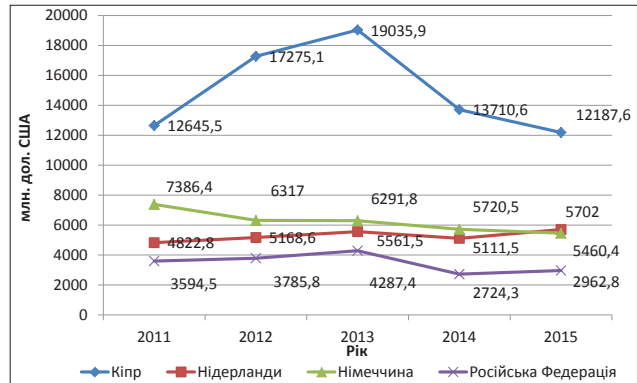

Рис. 7. Динаміка інвестицій головних інвесторів України [10]

Згідно з графіком, найбільшим постачальником є Кіпр, найменшим – Російська Федерація.

Висновки. Основними тенденціями, що характеризують здійснення прямих іноземних інвестицій в економіку України, виступають:

- надходження більшості інвестицій із країн ЄС;
- інвестування коштів країнами ЄС у високо-рентабельні галузі економіки, які дають швидкі прибутки, а саме у торговельний комплекс, харчову, фармацевтичну промисловість, фінансову сферу, тоді як інвестування в економіку переважної більшості країн, крім торгівлі, здійснюється переважно за такими напрямками, як інновації, науково-дослідна робота і добувна промисловість [11];
- здійснення прямих іноземних інвестицій у найбільш важливі для української економіки галузі країнами, які добре знайомі зі специфікою економічного, соціального і політичного життя нашої держави, зокрема Росією;
- недостатній обсяг надходження іноземного капіталу в Україну у формі прямих інвестицій.

Загальні напрями щодо покращання інвестиційного клімату повинні бути направлені на підвищення економічного рівня розвитку країни, спрощення ведення бізнесу в Україні, підняття рейтингу на міжнародній арені тощо. Дані заходи, крім прямого сприяння залученню іноземного капіталу в країну, також покращать загальний клімат і сприятимуть більш швидкому розвитку як на зовнішньому, так і на внутрішньому ринках, підвищать рівень довіри до України іноземних інвесторів (рис. 8).

Політична ситуація в країні досить сильно впливає на загальний розвиток країни та частку іноземного капіталу в ній. Основні потоки капіталу з країни поступають у Кіпр, основна причина цього явища – намагання українських чиновників та підприємців знизити розмір податків. Державі слід переглянути свою податкову політику та процес сплати та оформлення податків. Також стоїть питання стосовно корупційної діяльності у держав-

Рис. 8. Загальні заходи покращання інвестиційного клімату України

Джерело: розроблено автором

ному та приватному секторах. Дане явище треба мінімізувати, оскільки на міжнародному рівні це основна з причин, яка перешкоджає бажанням інших країн спрямовувати в наш простір інвестиції.

Також важливим чинником є технологічний, інноваційний розвиток. Дана галузь допомагає не тільки конкурувати на зовнішньому та вну-

трішньому ринках, але, що важливо, економити ресурси. Розвиток технологій зазвичай дає змогу створювати продукти, які з кожним ступенем вкладу стають усе менш матеріало- та енергоємними. Щоб розвивати дану сферу, потрібно розробляти заходи, які б дали змогу зупинити відтік з України професіоналів у цій галузі діяльності.

Список літератури:

1. Міжнародна торгівля та інвестиції : [навч. посіб.] / І.І. Павленко, О.В. Варяниченко, Н.А. Навроцька. – К. : Центр учбової літератури. – 2012. – 256 с.
2. Закон України: «Про режим іноземного інвестування» від 19.03.96 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>
3. Дахно І.І. Антимонопольне право. Курс лекцій / І.І. Дахно. – К. : Четверта хвиля, 1998. – 315 с.
4. Основи економічної теорії : [підручник] / За наук. ред. проф. В.Г. Федоренка. – К. : Алерта, 2005. – 511 с.
5. Реверчук С.К. Інвестологія: наука про інвестування : [навч. посіб.] / За ред. д-ра екон. наук, проф. С.К. Реверчука. – К. : Атіка, 2001. – 264 с.
6. ЮНКТАД [Електронний ресурс]. – Режим доступу : // http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2015_en.pdf
7. Україна піднялася в рейтингу інвестиційної привабливості [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.bbc.com/ukrainian/business/2015/06/150605_investattractiveness_ukraine_az
8. НБУ: Чиста інвестиційна позиція України продовжує погіршуватися [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://news.finance.ua/ua/news/-/359715/nbu-chysta-investytsijna-pozytsiya-ukrayiny-prodovzhuye-pogirshuvatysya>
9. Інвестиційний клімат в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://mfa.gov.ua/ua/about-ukraine/economic-cooperation/invest-climat>
10. Майорова Т.В. Інвестиційна діяльність : [підручник] / Т.В. Майорова. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 472 с.

Мангушев Д. В.

Пилипчук В. К.

Смирнова Н. О.

Харьковский национальный университет имени В. Н. Каразина

ПРЯМЫЕ ИНОСТРАННЫЕ ИНВЕСТИЦИИ: УКРАИНСКИЙ И МИРОВОЙ КОНТЕКСТ

Резюме

В статье рассматривается интернационализация мировой экономики и наиболее сложная форма международного бизнеса – прямые иностранные инвестиции. Определены основные понятия прямых иностранных инвестиций, их роль в развитии экономики Украины и основные субъекты инвестирования. Выведены основные проблемы в привлечении иностранных инвестиций и предложены пути их решения. Детально рассмотрена взаимосвязь развития экономики Украины и объемы ПИИ и подробно описана структура инвестиций в Украину. **Ключевые слова:** прямые иностранные инвестиции, международный бизнес, капитал, портфельные инвестиции, мировое сообщество.

Mangushev D. V.
Pilipchuk V. K.
Smirnova N. O.

V. N. Karazin Kharkiv National University

DIRECT FOREIGN INVESTMENTS: UKRAINIAN AND GLOBAL CONTEXT

Summary

The article considers the process of internationalization of the world economy and the most complex form of international business - foreign direct investment. Also, there is determined the basic concepts of direct foreign investments and their role in the development of Ukraine's economy and key investment entities. Major problems in attracting foreign investment and ways of their solution were withdrawn. There is discussing in details the relationship of development of economy of Ukraine and the volume of FDI and describing in detail the structure of investment in Ukraine.

Key words: foreign direct investment, international business, capital, portfolio investments, the international community.

UDC 330.341.1:339.9

Maslennikov Ye. I.
Alibutaev E. R.

Odessa National University by I. I. Mechnikov

INNOVATIVE ACTIVITY DURING A SHIFT OF FOREIGN POLICY TARGETS

This paper proposes an analysis of innovative activity. A model that facilitates the comparison of Ukrainian innovative sector, to that of some European countries was created. The main problems of the studied economic sector in the context of an ever changing state of Ukrainian economy are outlined. In conclusion possible solutions to the before mentioned problems are presented

Keywords: innovative activity of Ukraine, innovative policies, control system, foreign policy, European integration, competitiveness of Ukraine.

Problem of research. The European choice of Ukraine's integration in a highly competitive environment has necessitated the formation and implementation of innovative model of economic development, which should provide high and stable economic growth, solve some problems related to quality of life and ensure the competitiveness of the national economy, increase the export potential on global market. However, during the transformation of the economy, the innovative way of development did not become one of the main characteristics of the national economic growth of Ukraine.

Analysis of the recent research and publications. The article analyses the innovation Ukraine, its policy in this area, major challenges and ways to overcome them. The works of these scientists are dedicated to this topic: J. Schumpeter, A. Mokiy, V. Solovyov, L. Fedulova M. Tarasiuk, R. Mann, R. Zadorozhnyy, Ye. Maslennikov, N. Andryeyuk, A. Poberezhitsya, M. Merkulov and others.

Unsolved part of general problem. The defects of Ukrainian innovation policy have been known to researchers for long, but the course of European integration was planned not so long ago, so research of innovation sphere and systems of stimulation (within the comparison with international indicators) and finding ways to reach the level of international experience in this sphere – these are quiet new topics for research.

The aim of the article. To research and study international experience in innovation policy and comparative assessment of innovation activity, identifying key problems that hinder economic multiplicative growth of the national economies in terms of its transformation through innovation status.

The main results of the study. Integrating into European society and developing economics to international standards, Ukraine should take into account the nature of exports of developed countries – the high share of services in the structure of exports and, thus high added value. The EU, US, Republic of China, Japan and many other countries are investing significant financial and human resources in innovative development of the state. Formation of cash flows, the flows of information and innovation, and their degree of logical interrelation – key factors for establishing the system focused on innovation within individual companies and the state in general.

According to the Ukrainian Law "On innovation activity" of 04.07.2002, as amended, participants of the innovation process are: state innovation objects (programs, projects, processes, etc.) and subjects of innovation activity. The main goal of the state innovation policy is to create social, economical, organizational and legal conditions for effective reproduction, development and use of scientific and technological potential of the country, ensuring the introduction of modern environmentally friendly, safe, energy-saving technologies, production and sale of new types of competitive products. State regulation of innovation, in accordance with Article 6 of the Act should follow the after-mentioned guidelines:

- identify and support priority areas of innovation activity;
- formulation and implementation of national, industrial, regional and local innovation programs;
- creating the legal framework and economic mechanisms to support and stimulate innovation;